

SZAKMAI BESZÁMOLÓ

Magyar Állami Eötvös Ösztöndíj 2020

Projekt címe: A vizuális figyelemben megjelenő alacsony prevalencia hatás vizsgálata fenyegető ingerek esetén viselkedéses és szemkövetéses eljárásokkal

Pályázó: Dr. Zsidó András Norbert (Pécsi Tudományegyetem, Pszichológia Intézet)

Fogadó: Prof. Daniel Frynta (Research Group on Emotions and Phobias Triggered by Animals, National Institute of Mental Health, Czechia)

A Magyar Állami Eötvös Ösztöndíjat posztdoktori kategóriában eredetileg az Egyesült Államokbeli New Mexico State University-re nyertem Dr. Michael C. Hout laborjába történő látogatás és kutatási projekt kivitelezése céljából. Az idei év első negyedében azonban világossá vált, hogy nem fogok tudni kilátogatni hozzá, mivel lezárták a fogadó intézményt, illetve az országba való bejutás is nehézkes lett volna, többek között a vízumügyintézés okán is. Ebből kifolyólag kértem a Kuratóriumot, hogy engedélyezzék az ösztöndíjas projekt megvalósítását Csehországban, a National Institute of Mental Health-ban működő európai és világszinten is ismert kutatócsoport keretében. A Research Group on Emotions and Phobias Triggered by Animals antropológusokat, biológusokat, pszichológusokat tömörít elsősorban, és már hosszú évek óta foglalkozik evolúciós és újabban modern fenyegető ingerek vizsgálatával is.

Az Ösztöndíjra való jelentkezésem mögött számos motiváció húzódott, amelyeket figyelemben tartottam az új intézmény és a módosítási kérelem megírásakor is. Az Ösztöndíjra azért jelentkeztem, hogy megtapasztaljam és megismerjem miként működnek a nagy és nemzetközileg elismert kutatóközpontok; elsajátítsak új ismereteket, mint például olyan viselkedéses mérőeljárások, amelyeket korábban még nem használtam és szert tegyek új módszertani készségekre, mint például a szemkövető kamera alkalmazási módjai; ezen túl célom volt még a szakmai kapcsolatrendszerem bővítése és az új partnerrel szorosabbra fűzése. Úgy érzem, hogy a kint tartózkodás és az Ösztöndíj valóban hasznos volt ezen szempontokból. Betekintést nyerhettem egy nagy kutatóközpont működésébe, láthattam a

kutatócsoport szerveződését és munkamenetét; ezt a tudásomat jól fogom tudni kamatoztatni itthon, a saját kutatócsoportom életében. A saját kutatócsoportom jelenleg 3 fő doktoranduszt, 5 fő MA szakdolgozót és körülbelül 15 fő BA hallgatót, többségében TDK-zót tömörít. Az ösztöndíj hosszútávon sokat fog segíteni abban, hogy bővüljön a kutatócsoport és segíteni tudjam a benne lévők szakmai előmenetelét. A kint elsajátított szakmai-technikai tudás (mint például a paradigmák és mérőeljárások alkalmazása) szintén hozzájárul a saját és munkatársaim szakmai előmeneteléhez. Az elsajátított tudás hosszútávon kifizetődik, például az idén elnyert OTKA PD kutatási projektben pont azért mertem és tudtam szemkövető és fiziológiás méréseket vállalni, mert tudtam, hogy a tanulmányúton ezekkel fogok találkozni. Illetve, és ez szintén összefügg a korábbi célokkal, sikerült egy jól működő és szoros nemzetközi együttműködés alapjait lefektetni. A Cseh kollégák rendkívül segítőkészek és lelkesek voltak. A mostanában beadott nagy pályázatukban megemlítenek, mint nemzetközi partnert, aki majd a kivitelezés során részt vesz a projektben. Ezen túl meghívtak egy előadás tartására a Charles University-n is, amely szintén nagyon megtisztelő. Amint egyéb pályázati forrás lehetővé teszi, szeretnék én is pár tagot meghívni Magyarországra az ottani kutatócsoportból. Ez szintén számos szempontból hasznos lesz. A saját egyetememet segíti, hiszen nagynevű külföldi kutatók látogatnak el ide, tartanak előadást és alakíthatnak ki személyes kapcsolatokat. Ezen túl, mivel a tehetséggondozást rendkívül fontosnak tartom, így szeretném, ha a hallgatói mobilitást is be tudnánk indítani az intézményeink között. Mindez természetesen azért fontos, mert így folytonossá válik a munkakapcsolat és a kommunikáció is.

A kutatási projekt szempontjából is sikeresnek mondható az ösztöndíjas időszak, sikerült kivitelezni a vállalt kutatást, habár a vírussal kapcsolatos óvintézkedések, tiltások és lezárások jelentősen megnehezítették a dolgunkat. Csak limitált számú résztvevő tudott részt venni a vizsgálatban, viszont az eredmények nagyon érdekesek. Nem pont azt kaptuk, amire számítottunk, vagyis hogy a fenyegető ingerek előnye prevalenciától függetlenül megjelenik és gyorsabban/pontosabban veszik észre a résztvevők a fenyegető ingereket a semlegesekhez képest, még akkor is ha előbbiek csak nagyon ritkán jelennek meg. Az eredményeink szerint a kép azonban nem ennyire egyszerű, számos interakciót kaptunk a kísérletes tesztelés során. Úgy tűnik, hogy az evolúciós múlt is számít, vagyis, hogy az adott inger modern (pl. pisztoly) vagy evolúciósan ősi (pl. kígyó). Be kell látnunk azt is, hogy elképzelhető, hogy a vizsgálatunk azért nem tud egyértelmű választ adni a kezdeti hipotézisre, mert a probléma alapvetően

többrétű. Tehát nem csupán az a kérdés, hogy az adott inger fenyegető-e vagy sem, hanem hogy milyen egyéb karakterisztikákkal rendelkezik. A vizsgálatunkban próbáltunk olyan semleges ingert illeszteni a fenyegetőhöz, mint kontroll helyzet, amely vizuálisan hasonló jegyekkel rendelkezik. Például a pisztoly párja a hajszárító volt, a kígyó párja pedig a giliszta. Előfordulhat azonban, hogy éppen ez a vizuális hasonlóság okozta a vegyes eredményeket; mivel egyszerre vizsgáltuk a középszintű vizuális jegyek és az érzelem hatását. Ezen felül kaptunk több érdekes észrevételt a vizsgálatban résztvevőktől is. Az egyik megfontolásra méltó az volt, hogy sokan a gilisztát rendkívül undorítóknak találták és már-már fóbiás jelleggel válaszoltak rá, amikor a képek értékelésére kértük őket. Ez azt jelenti, hogy maga a vizsgált érzelem (és a megjelenített érzelmek) nem volt ugyan az a két kondíció (modern és ősi) tekintetében. Ugyan korábbi vizsgálatok egyértelműen kimutatják a fenyegető inger előnyét a többi negatív és a pozitív érzelmekkel, valamint a semleges ingerekkel szemben is; magát az interakciót okozhatta azt, hogy az ősi kondícióban egy fenyegető és egy undort kiváltó ingert vizsgáltunk, míg a modern kondícióban egy fenyegető és egy semleges ingert vizsgáltunk. Ez a két tanulság kiváló lehetőséget biztosít az együttműködés továbbvitelére. Megállapodtunk a fogadó labor munkatársaival, hogy ezen év folyamán új vizsgálatosorozatot futtatunk közösen. A vizsgálatosorozat több kutatósból fog állni, amelyek a most lefuttatott vizsgálat kérdéses pontjait fogják szisztematikusan egyesével tesztelni. Mindezt több laborban visszük véghez, vagyis veszek fel adatokat én is és ők is. Terveink szerint az így elkészült anyagból írunk publikációt, amely egy rendkívül erős anyag lesz és potenciálisan a Nature Scientific Reports folyóiratot célozzuk meg, mint kimeneti folyóiratot.

A látogatás alatt természetesen nem csupán a kutatási tervben leadott projekttel foglalkoztam, hanem betekintést kaptam a már folyó és elkezdendő kutatási projektekbe is. Az ösztöndíj azért is hasznos volt, mert lehetővé tette, hogy ne csak ez a projekt valósuljon meg – és induljon el a nyomán egy új vizsgálatosorozat –, hanem segítségével bekapcsolódhattam más projektekbe is. Szintén az ösztöndíjas időszak hozadéka, hogy jelenleg már leadtunk egy kéziratot a People and Nature folyóiratba, amely a természeti közelség és az állatfóbiák viszonyával kapcsolatos és egy olyan kéziraton dolgozunk jelenleg, amely a pókfóbia hátterével és kultúráktól függetlenségével foglalkozik, valamint rávilágít az érzelmi és motivációs tényezőkre a fóbia kialakulásában. Terveink szerint a kéziratot még idén véglegesítjük és elküldjük egy kiváló nemzetközi szaklaphoz; a jelenlegi célfolyóirat a Journal of Anxiety Disorders. Ezen felül a közös érdeklődési területnek köszönhetően belekezdünk

egy újabb projektbe, amelybe MA és PhD hallgatókat is bevontunk. Itt a kígyófébia epidemiológiájával foglalkozunk és egy nagy szisztematikus irodalmi áttekintő készül, amelyet szeretnénk olyan adatokkal megtámogatni, mint például az adott országra jellemző kígyófajok statisztikája, stb. A cikkek legyűjtése (összesen mintegy 230 db) már megtörtént és elkezdtük azok feldolgozását is már az ösztöndíjas időszak alatt. A feldolgozás határideje 2021 szeptember vége, ezt követően ellenőrzés, adatok kiegészítése fog következni. Feltehetően a jövő év elejére elkészül ebből az anyagból is a kézirat és beadásra kerül egy kiváló nemzetközi folyóiratba.

Összefoglalva tehát a munkatervben vállalt célok teljesültek, hiszen tanulhattam, véghez tudtuk vinni, még nehezített körülmények között is az adatfelvételt, és sikerült kialakítani egy gyümölcsöző nemzetközi együttműködés alapjait. A jövőben is több projekt kapcsán tervezünk együttműködni, és számos ilyen projekt már el is indult. Ezeket nemzetközileg látható publikációval fogjuk zárni, illetve közösen bemutatjuk az eredményeket rangos konferenciákon is, mint például az European Human Behaviour and Evolution Association konferenciája. Ezúton is hálásan köszönöm a Tempus Közalapítványnak és a Magyar Állami Eötvös Ösztöndíj intézményének, hogy lehetővé tették mindezt. Szakmai előmenetelem szempontjából rendkívül hasznosnak bizonyult a tanulmányút, és már most is sikerült hallgatókat bevonni a közös projektben. Az egyik doktori hallgatóm várhatóan be fogja adni a következő lehetséges alkalommal a pályázatát az Ösztöndíjra. A küldő intézményben is számos kollégának számoltam be a tapasztalataimról és bátorítanak, hogy hívjak meg vendégelőadóként (vagy akár online formában egy-egy doktori kurzus oktatójaként) néhány kollégát a cseh kutatócsoportból.

Kelt: Pécs, 2021. 09. 13.

Dr. Zsidó András Norbert